

การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร

Conservation and Continuation of the Ethnic Group Culture in Kamphaeng Phet Province

พระครูสังฆรักษ์โกศล มณिरตนา¹ พระครูวินัยธรสุทัศน์ ธมมปาโล² มะลิวัลย์ ตันตีสันติสม³
อัศนีย์ สุกิจใจ⁴ และณัฐสันต์ นันทวัฒน์⁵

Phrakhrusangkharak Kosal Maniratana, Phrakhruvinaithon Suthat Thammapalo,
Maliwan Tantisantisom, Asanee Sukijjai and Natthasan Nanthawat

Received: October 12, 2024

Revised: January 27, 2025

Accepted: January 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) พัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ และ 3) นำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน โดยเลือกแบบเจาะจง และดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า 1) ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเริ่มตั้งแต่กลุ่มชาติพันธุ์ได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอคลองลาน ซึ่งเป็นพื้นที่สูง มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และมีวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า มีชาติพันธุ์เกือบจะครบทุกชนเผ่าที่มีอยู่ในประเทศไทย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลัวะ ลีซู และลาหู่ 2) การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 2.1) กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกสร้างความรู้ 2.2) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่างๆ ในระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน 2.3) การสร้างสรรค์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสาน และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบองค์กร

¹⁻⁵ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย; Mahachulalongkornrajavidyalaya University

เครือข่ายทางวัฒนธรรม และ 3) รูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วยการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ การส่งเสริมการเรียนรู้ การเสริมสร้างจิตสำนึก การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างเครือข่าย การจัดทำแผนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ เพื่อยกระดับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมสู่การพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

คำสำคัญ: การอนุรักษ์และสืบสาน, วัฒนธรรม, กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

The purposes of this research article were 1) to study the history, culture, and wisdom of ethnic groups; 2) to develop models and activities for the conservation and continuation of ethnic group culture; and 3) to present models for the conservation and continuation of ethnic group culture. This qualitative research was used to collect data through structured interviews with 20 key informants using purposive sampling, and focus group discussions with 10 experts. Data were analyzed using content analysis techniques. The research results found that 1) the history, culture, and wisdom of ethnic groups had a history that began when ethnic groups migrated to settle in Khlong Lan District, which was a highland area with ethnic diversity and valuable culture. There was almost every ethnic group that existed in Thailand, namely Karen, Hmong, Mien, Lua, Lisu and Lahu; 2) development of models and activities for the conservation and continuation of ethnic group culture included 2.1) processes for raising awareness and knowledge, 2.2) processes for fostering participation from all sectors at the policy, local, and community levels, 2.3) creating activities for the conservation, continuation, and transmission of ethnic cultural heritage in the form of cultural network organizations; and 3) models for the conservation and continuation of ethnic group culture included knowledge analysis, learning promotion, awareness building, participatory processes, networking, and policy and strategic planning to elevate cultural conservation and continuation towards creative and sustainable development.

Keywords: conservation and continuation, culture, ethnic groups

บทนำ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่า วิถีชีวิตที่ชุมชนและท้องถิ่นต่าง ๆ ได้พัฒนาและสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต โดยแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายทั้งในรูปแบบของวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง ฯลฯ เพื่อเป็นการปลูก จิตสำนึกและกระตุ้นให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความตระหนักมีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูเผยแพร่ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณค่าความหลากหลายของศิลปะและวัฒนธรรมไทยทั้งที่เป็นวิถีชีวิต ค่านิยม และความเป็นไทย ในปัจจุบันวัฒนธรรมท้องถิ่น ถูกกลืนและมีการถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นใหม่บ่อย เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด รวมทั้งประเพณีและวิถีชีวิตที่ดั้งเดิม ท่ามกลางความหลากหลายทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมได้มีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา หากมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความแตกต่างหลากหลายกันในพื้นที่ไม่ได้รับการสืบสานและอนุรักษ์ ฟื้นฟู รวมถึงการพัฒนาต่อยอดให้เกิดคุณค่าทางสังคมและจิตใจให้คุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมลดน้อยไปจนแทบจะสูญหาย วัฒนธรรมวิถีชีวิต ที่เกิดขึ้นจากการสั่งสมองค์ความรู้ในแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่ ในแต่ละพื้นที่ที่มีภูมิปัญญาหลากหลายควรที่จะได้รับการถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังสืบไป การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบสานเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนดำรงอยู่ในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (อารดา พลอาษา, 2564)

การอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานปกป้องคุ้มครองจารีตประเพณีและสนับสนุนการนำเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และได้คำนึงถึงความสำคัญในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การดำเนินกิจกรรมของชุมชนให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศให้ทราบถึงคุณค่ามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน วิถีชีวิต การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และองค์ประกอบต่าง ๆ ในสังคมเกิดการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจกรรมของชุมชน ด้วยความสามัคคีร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสร้างโดยต่อยอดจากต้นทุน มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนนำมาพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบของผลิตภัณฑ์หรือการบริการ หรือการแสดงออกทางวัฒนธรรมในรูปแบบใหม่ทำให้เกิดประโยชน์และได้รับผลประโยชน์ร่วมกันก่อให้เกิดรายได้ต่อประชาชนชุมชนและท้องถิ่น มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หมายถึง การปฏิบัติการเป็นตัวแทนการแสดงออก ความรู้ทักษะตลอดจนเครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณี

ปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน ดังนั้นจึงก่อให้เกิดความเคารพต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2559)

ประเทศไทยมีความมั่งคั่งและมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมประเทศหนึ่งแต่เมื่อมีได้มีมาตรการที่จะป้องกันหรือแก้ไข ต่างกลุ่ม ต่างฝ่ายเห็นเป็นโอกาสที่จะวางผลประโยชน์เชิงพาณิชย์อยู่เหนือการคำนึงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ยิ่งเมื่อเป็นเรื่องของความเชื่อที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งก็จะเป็นชนวนของเหตุการณ์ร้ายแรงได้ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการเลือกปฏิบัติระหว่างคุณค่าของงานประดิษฐ์สมัยใหม่ โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีอุตสาหกรรมกับภูมิปัญญาหรือมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้าน กล่าวคือ งานประดิษฐ์สมัยใหม่นั้นมีการคุ้มครองด้วยระบบ “ทรัพย์สินทางปัญญา” ซึ่งตามกรอบที่เป็นอยู่นี้ แม้ว่าจะมีเหตุผลภายในกรอบของตัวเอง แต่มิได้ครอบคลุมถึง “ทรัพย์สินทางปัญญา” ที่อยู่ในกรอบของมรดกทางวัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาเท่าที่ควร เนื่องจากภูมิปัญญาหรือมรดกทางวัฒนธรรมมีลักษณะเฉพาะเช่น มีลักษณะเป็นทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม อันต่างไปจากทรัพย์สินส่วนบุคคล อีกทั้งมีลักษณะเป็นการสั่งสมสืบสานอย่างต่อเนื่องและมีที่มาจากจิตวิญญาณของชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม, 2551)

สถานการณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาในอำเภอคลองลาน กล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มชาวเขาที่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาของรัฐบาลไทย โดยในช่วงแรกกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ จำนวนกว่า 6 เผ่า คือ เผ่ากระเหรี่ยง เผ่าลาหู่ (แม้ว) เผ่าเย้า เผ่ามูเซอ เผ่าลีซอ และเผ่าอีก้อ ได้อพยพเข้ามาในพื้นที่และอาศัยอยู่ในดินแดนที่อยู่ในการควบคุมของรัฐบาลบนพื้นที่สูง การมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจที่เหนือกว่า และกลุ่มคนพื้นราบ ถือเป็นแรงกดดันที่กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเผชิญในแผ่นดินไทย เป็นเหตุทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ตกอยู่ในสภาพคนขายขอบ ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมพื้นราบ การเผชิญกับสถานการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ต้องทำการสร้างพื้นที่ของตัวเองด้วยการปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ มีการแสวงหาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อปกป้องสิทธิประโยชน์และเพื่อสื่อสารสัมพันธ์กับคนพื้นราบ รวมไปถึงการรวมตัวของกลุ่มชาวเขาด้วยกันเอง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างความเป็นชุมชนของชาติพันธุ์ เพื่อใช้เป็นเกราะป้องกันสำหรับการอยู่รอดในสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา (โอกามา จำเภา และคณะ, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวนั้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูสืบสานปกป้องคุ้มครองวัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ และสนับสนุนการนำเนื้อหาสาระทางวัฒนธรรมมาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก

อย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อเป็นข้อมูลในการอนุรักษ์ ส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและเพื่อเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาชุมชนสังคมประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร
3. เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา วารสาร รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีเนื้อหาสาระสำคัญ 1) ศึกษาประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) วิเคราะห์และเสนอรูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธี คณะกรรมการชนเผ่า สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไป จำนวน 30 คน

2. แหล่งข้อมูล คณะผู้วิจัยลงพื้นที่การวิจัย ประกอบด้วย 4 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองน้ำไหล ตำบลโป่งน้ำร้อน ตำบลคลองลานพัฒนา และตำบลสักงาม อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำของกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำทางศาสนา ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้นำพิธี คณะกรรมการชนเผ่า ผู้นำที่อยู่ในชนเผ่าให้ความเคารพศรัทธา สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และประชาชนทั่วไปที่อยู่ในพื้นที่การวิจัย จำนวน 20 คน และดำเนินการจัดสนทนากลุ่มโดยการคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ ความรู้สึก การรับรู้

ความเชื่อต่อการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องมากยิ่งขึ้น จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

4. เทคนิคในการวิเคราะห์ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท (Context Content Analysis) และสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชนชาติพันธุ์ ชาวไทยภูเขา ได้อพยพย้ายถิ่นที่อยู่เข้ามาในพื้นที่ของจังหวัดกำแพงเพชร ส่วนใหญ่จะย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในอำเภอคลองลาน เนื่องจากมีลักษณะเป็นพื้นที่สูง มีทิวเขาสลับซับซ้อนซึ่งอำเภอคลองลานถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมค่อนข้างสูงพื้นที่หนึ่งของประเทศ ทั้งนี้เพราะประกอบด้วยประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีชนชาติพันธุ์เกือบจะครบทุกชนเผ่าที่มีอยู่ในประเทศไทย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง กลุ่มชาติพันธุ์เมี่ยน กลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู และกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ โดยแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีวัฒนธรรมที่ได้ปรากฏไว้ตามถิ่นที่อยู่ของแต่ละชาติพันธุ์แต่ละชนเผ่า ซึ่งเป็นการนำเอาองค์ความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละชาติพันธุ์ของตนเองที่มีมาแต่เดิม ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร อาทิ วัฒนธรรมการแต่งกายที่แต่ละชนเผ่าจะมีลักษณะเป็นของตนเอง วัฒนธรรมผีบรรพบุรุษ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการตาย การไหว้ตระกูลจีน ประเพณีปีใหม่การทำบุญตักบาตร และรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ ประเพณีกินข้าวใหม่ ประเพณีการแต่งงาน วัฒนธรรมความเชื่อพิธีไสยศาสตร์ วัฒนธรรมภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินและผ้าปักชาวไทยภูเขา ภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร การอบสมุนไพร การนวดเพื่อรักษาอาการปวดเส้น การปะผ้าชุดกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา การทำเครื่องเงินประดับชุดกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา การตีมีด ขวาน และเครื่องมือที่ใช้ในการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร การมีความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย มรดกวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าภูมิปัญญาวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ ทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ การอนุรักษ์ การสืบสาน การฟื้นฟู การพัฒนาและส่งเสริมถ่ายทอดตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

การตระหนักถึงคุณค่าและก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ รวมทั้ง ทิศทางและนโยบายในการพัฒนาประเทศ การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสาน วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร ดังนี้

2.1 การเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ มี กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำ เด็กเยาวชน และประชาชน ทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจและให้เกิดความตระหนัก เกิดความรักและความหวงแหนในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) การ จัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักถึงคุณค่าแก่นสาระและความสำคัญของภูมิปัญญา วัฒนธรรมของแต่ละชนเผ่า เพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมกันอนุรักษ์ภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์อัตลักษณ์ ของกลุ่มชาติพันธุ์ 2) โรงเรียน วัด และชุมชนร่วมกันสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนมีความผูกพันกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของตนเอง เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรม 3) การ เสริมสร้างการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึก มีการกำหนดทิศทางการจัด เรียนการสอนเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะตามที่ชุมชนต้องการ 4) การใช้สื่อเสริมสร้างจิตสำนึก เป็นการใช้สื่อเสริมสร้าง การเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

2.2 การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติ พันธุ์ โดยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดก วัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง ประกอบด้วย 1) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมการอนุรักษ์และการ บริหารจัดการวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับนโยบาย โดยกระบวนการส่งเสริมสนับสนุน การ สร้างภาคีความร่วมมือ การกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการ 2) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมใน ระดับท้องถิ่น เน้นการส่งเสริมให้ผู้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วม โดยยึดหลักองค์รวมในการอนุรักษ์และ จัดการวัฒนธรรมชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการมรดกวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น การ จัดการวัฒนธรรมชุมชนที่เน้นสร้างสารประโยชน์ด้านการเรียนรู้ของท้องถิ่น และการศึกษาวิจัยหรือ การสร้างความรู้ในท้องถิ่น 3) การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในระดับชุมชนโดยมีแนวทางในการ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการให้การศึกษา การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน การ เสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ร่วมกันแบบเปิดกว้าง การสร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์ นวัตกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรชุมชน การเสริมสร้างพลังและทุนทางสังคมให้กับชุมชน และการบังคับใช้กฎระเบียบของชุมชน

2.3 การเสริมสร้างการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในรูปแบบองค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน โดยชุมชนได้มีกิจกรรมรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่หลากหลายในการรวมกลุ่มนั้น เกิดจากความคิดริเริ่มของคนในชุมชน ส่งเสริมให้หน่วยงานราชการ หน่วยงานภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนด้านงบประมาณ ความรู้ แก่ประชาชนในการรวมกลุ่มกัน การส่งเสริมกระบวนการจัดระเบียบองค์กรเครือข่ายชุมชนในสังคมของสมาชิกเป็นทั้งการสร้างและการสอนระเบียบของสังคมให้กับสมาชิกในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน และสถาบันทางสังคมของชุมชนที่มีความสำคัญที่แสดงถึงตำแหน่งทางสังคม การปฏิบัติการและการสร้างสรรค์กิจกรรมการส่งเสริมอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมของชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบองค์กรเครือข่ายทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย

- 1) การจัดการเครือข่ายระดับชุมชน ได้แก่ การส่งเสริมและจัดตั้งอาสาสมัคร ชมรม หรือคณะกรรมการชุมชน การเสริมสร้างและประสานเครือข่ายในชุมชนต่าง ๆ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำโครงการส่งเสริม สืบสาน อนุรักษ์ และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม
- 2) การจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การสำรวจรวบรวมองค์ความรู้ของท้องถิ่น การทะนุบำรุง ดูแล บูรณะทรัพยากรสิ่งทางประวัติศาสตร์ การประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญและประโยชน์ของวัฒนธรรมพื้นบ้าน การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนโครงการเกี่ยวกับการรักษา สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน การจัดกิจกรรมลานวัฒนธรรมเพื่อให้เป็นเวทีในการแสดงออก ด้านศิลปะวัฒนธรรมของประชาชน การยกย่องบุคคลหรือกลุ่มบุคคลหรือชุมชนที่มีการส่งเสริม สืบสาน และปกป้องวัฒนธรรม การกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้านวัฒนธรรมให้กับชุมชนต่าง ๆ

3. รูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย

- 1) การศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน การศึกษาวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร เพื่อให้ได้มาซึ่งรากฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน และการจัดการการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษแต่ละชนเผ่าได้สรรค์สร้างและสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง
- 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ความเป็นมา วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม อาหาร การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ความรู้และภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณีเทศกาล ศาสนาพิธีกรรม และศิลปะการแสดงของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน
- 3) การเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำ เด็กเยาวชน และ

ประชาชนทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจและให้เกิดความตระหนัก เกิดความรักและความห่วงใยในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การปลูกจิตสำนึก การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมให้โรงเรียน วัด ชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกันสร้างจิตสำนึกผ่านวัฒนธรรมชุมชน การเสริมสร้างการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึก และการใช้สื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน 4) การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์จะประกอบด้วย การเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และการบริหารจัดการวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น และระดับชุมชน 5) การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเชื่อมโยงกันกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชนเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายงานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ เป็นทั้งการพัฒนาคน พัฒนาชุมชน พัฒนาวัฒนธรรม และที่สำคัญคือการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมภายใต้บริบทของตนเอง และ 6) การจัดทำแผนนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในชุมชนสู่การพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร คือ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาเริ่มตั้งแต่กลุ่มชาติพันธุ์ได้อพยพเข้ามาในจังหวัดกำแพงเพชร กลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในอำเภอคลองลาน เนื่องจากมีลักษณะเป็นพื้นที่สูง เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมค่อนข้างสูงพื้นที่หนึ่งของประเทศ มีชาติพันธุ์เกือบจะครบทุกชนเผ่าที่มีอยู่ในประเทศไทย คือ กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลัวะ ลีซู และลาหู่ ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า สอดคล้องกับงานวิจัยของสุมินตรา สุวรรณภาค (2563) พบว่า ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี ได้อพยพลงมาจากแคว้นสิบสองปันนา ในประเทศจีน ส่วนหนึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านสะเก็น ตำบลยอด อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน และคุณค่า/ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปีที่ยังปรากฏในปัจจุบัน เช่น การเกษตร อุตสาหกรรมและหัตถกรรม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาษาปรัชญาศาสนา โภชนาการ จากสิ่งที่บรรพบุรุษ ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นกุศโลบายที่สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “คน” กับ “ธรรมชาติ” และ “คน” กับ “คุณธรรม” และ สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวเรศ ภักดีจิตร และภริญา โพธิพิทักษ์ (2565) พบว่า การจัดการ

ความรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัด นครสวรรค์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครสวรรค์ที่ศึกษามีทั้งหมด 5 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่กลุ่ม ชาติพันธุ์ลาว กลุ่มชาติพันธุ์มอญ กลุ่มชาติพันธุ์ญวน กลุ่มชาติพันธุ์มุสลิม และกลุ่มชาติพันธุ์จีน โดย แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นแตกต่างกันออกไป ซึ่ง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ เรื่องราวด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครสวรรค์และส่งเสริมสนับสนุนการมีส่วนร่วม ของชุมชนในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียน ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน บุคลากร ทางการศึกษา ก็เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและส่งเสริมให้ นักเรียนรัก ห่วงแหน และสืบสาน อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน และ สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวเรศ ภักดีจิตร (2567) พบว่า บริบทด้านวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย บริบทด้านประวัติศาสตร์ ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์หลายชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มชาติพันธุ์ ลาวครั้ง กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง กลุ่มชาติพันธุ์ขมุบ้าน กลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยง และกลุ่มชาติพันธุ์ ลาวอีสานอพยพ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าว มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน ได้แก่ วิธีการ ดำเนินชีวิต ภาษา อาหาร การแต่งกาย ที่อยู่อาศัย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา ท้องถิ่น

2. การพัฒนารูปแบบ และกิจกรรมการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 1) กระบวนการเสริมสร้างจิตสำนึกสร้างความรู้ ความเข้าใจความตระหนักความรักความหวงแหนในวัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม ท้องถิ่น 2) กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนต่าง ๆ โดยการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์และการบริหารจัดการวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น และ ระดับชุมชน 3) การสร้างสรรค์กิจกรรมการอนุรักษ์สืบสาน และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมของ กลุ่มชาติพันธุ์ในรูปแบบองค์การเครือข่ายทางวัฒนธรรม คือ การจัดการเครือข่ายระดับชุมชน และ การจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระโกศล มณีรัตน และพระมหาสุดีใจ ชยวุฒโฒ (2565) พบว่า รูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้าง ศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย ประกอบด้วย 1) รูปแบบการ เสริมสร้างศักยภาพการจัดการวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธ 2) รูปแบบและกิจกรรมการจัดการ ทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชน และ 3) รูปแบบกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการคน และ องค์กรเครือข่ายวัฒนธรรมชุมชน และผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของสัททยา วิเศษ และ

คณะ (2563) พบว่า รูปแบบการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดล้านนา แบ่งออกเป็น การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยหน่วยงานภาครัฐ การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยวัดและชุมชน และการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมโดยกลุ่ม เครือข่าย และองค์กรทางศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ทั้งสามรูปแบบมีเป้าหมายในการดำเนินงานเพื่อการดูแล สงวนรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมของชุมชน การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ การสืบสานประเพณีวัฒนธรรม

3. รูปแบบการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร นั้นมาจากการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งรากฐานทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ การเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โดยเชื่อมโยงกับภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนและประชาชนในชุมชน และการจัดทำแผนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์เพื่อยกระดับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมสู่การพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน ผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ (2564) พบว่า แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมบ้านน้ำพรนั้นหน่วยงานภาครัฐที่มีศักยภาพทั้งหน่วยงานในพื้นที่และนอกพื้นที่ต้องเข้าไปสร้างกระบวนการรับรู้และเห็นคุณค่าเพื่อให้เกิดความตระหนักในศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไป ซึ่งมีแนวทางดังนี้ 1) การอบรมเชิงปฏิบัติการ 2) การจัดตั้งกลุ่มการอนุรักษ์หรือกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน 3) การศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบการอนุรักษ์และต่อยอดศิลปวัฒนธรรม 4) การอบรมเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชน 5) การออกนอกพื้นที่ของชุมชนเพื่อนำเสนอศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างและมีอัตลักษณ์ในงานเทศกาลหรืองานประชุม สัมมนาอย่างต่อเนื่อง 6) การศึกษาค้นคว้าเรียบเรียงเพื่อจัดทำสื่อหลากหลายรูปแบบสำหรับการเผยแพร่ และ 7) การสร้างกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ให้มีทักษะการสื่อสารและการแสดงศิลปวัฒนธรรมสำหรับการต้อนรับนักท่องเที่ยว และผลการศึกษาสอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบัติ นามบุรี และธิดิวดี หมั่นมี (2564) พบว่า แนวทางการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดชัยภูมิ ประกอบด้วย การส่งเสริมความรู้และถ่ายทอดความรู้ การสร้างความสัมพันธ์ของคนแต่ละรุ่น การปรับปรุงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ การสร้างเครือข่ายด้านภูมิปัญญาการบรรจุประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ความรู้ใหม่

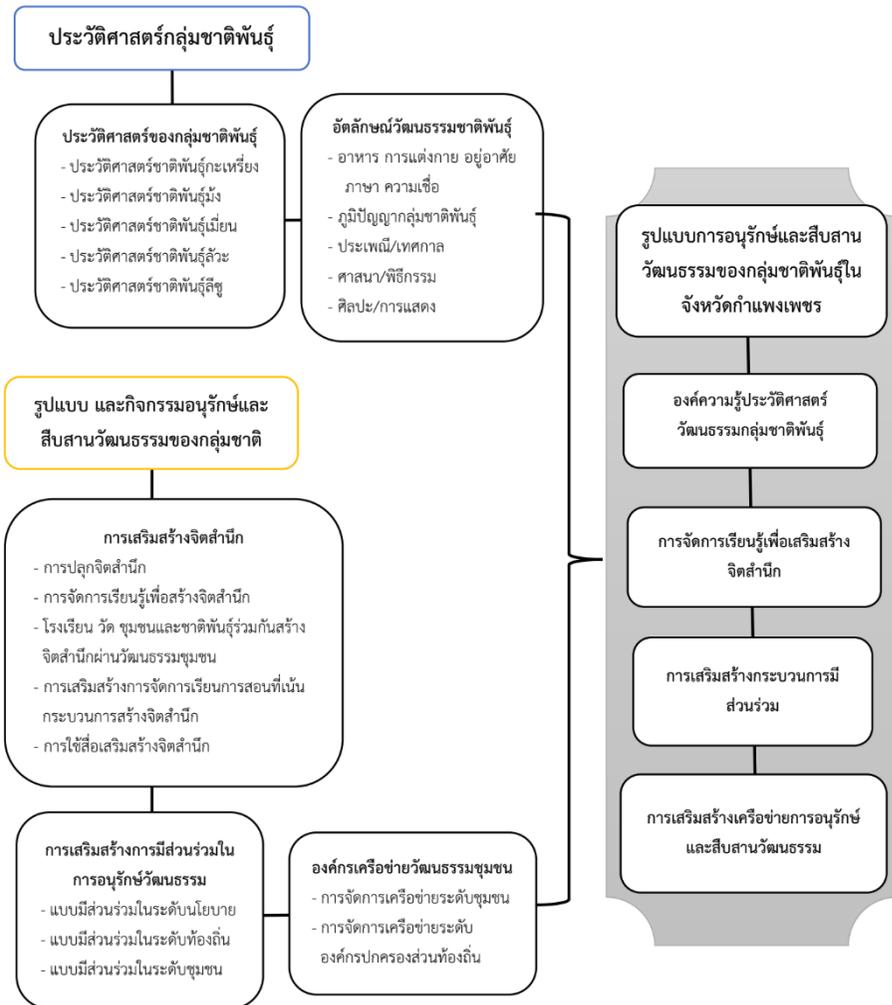
การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยดังนี้

1. การเสริมสร้างองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ แต่ละชนเผ่า ข้อมูลพื้นฐานของชาติพันธุ์ การกระจายตัว การประกอบอาชีพ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ความรู้ และภูมิปัญญา ประเพณีเทศกาล ศาสนาพิธีกรรม ศิลปะการแสดงที่มีความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความหลากหลายรวมถึงมีคุณค่าภูมิปัญญาวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ การอนุรักษ์การสืบสาน และส่งเสริมถ่ายทอดตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การตระหนักถึงคุณค่า และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ

2. การจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกให้กับทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจและเกิดความตระหนัก เกิดความรักและความห่วงใยในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมทั้งวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างจิตสำนึก การส่งเสริมให้โรงเรียน วัด ชุมชนและกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมกันสร้างจิตสำนึกผ่านวัฒนธรรมชุมชน การจัดการเรียน การสอนที่เน้นกระบวนการสร้างจิตสำนึก และการใช้สื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน

3. การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชน มีส่วนร่วมในอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง เช่น การอนุรักษ์และการบริหารจัดการวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์แบบมีส่วนร่วมในระดับนโยบาย ระดับท้องถิ่น และในระดับชุมชน โดยเน้นในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้ สร้างสรรค์ สืบสาน และประดิษฐ์นวัตกรรมทางวัฒนธรรมชุมชนและองค์กรชุมชน การเสริมสร้างพลังและทุนทางสังคมให้กับชุมชน

4. การเสริมสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยการสนับสนุนให้วัด โรงเรียน สมาคม ชาวบ้าน ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และองค์กรอื่นร่วมกันดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมภายใต้การสนับสนุนงบประมาณขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายงานวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการเครือข่ายระดับชุมชน และการจัดการเครือข่ายระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กระบวนการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. กลุ่มชนชาติพันธุ์ในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ทรงคุณค่า ซึ่งเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาของแต่ละชาติพันธุ์ของตนเองที่มีมาแต่เดิม ก่อนที่จะอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่จังหวัดกำแพงเพชร อาทิ วัฒนธรรมการแต่งกายที่แต่ละชนเผ่าจะมีลักษณะเป็นของตนเอง วัฒนธรรมผี

บรรพบุรุษ วัฒนธรรมเกี่ยวกับการตาย การไหว้ตรุษจีน ประเพณีปีใหม่การทำบุญตักบาตร และรดน้ำขอพรผู้สูงอายุ ประเพณีการแต่งงาน ภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงินและผ้าปักชาวไทยภูเขา การนับถือบรรพบุรุษแบบจีนที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต งานบวช งานศพ งานแต่งงานภูมิปัญญาการรักษาโรคด้วยสมุนไพร การทำเครื่องเงินประดับชุดกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา โดยหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดให้มึนนโยบายในการอนุรักษ์ การสืบสาน การฟื้นฟู การพัฒนาและส่งเสริมถ่ายทอดตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเสริมสร้างความตระหนักถึงคุณค่า และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในวิถีชีวิตวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่าง ๆ

2. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดให้มึนนโยบายการจัดการการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษแต่ละชนเผ่าได้สรรค์สร้างและสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง โดยภูมิปัญญาวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละด้านนั้นมีคุณค่า มีความดี ความงาม และมีความสมบูรณ์ที่เข้าใจในนามธรรม ความลึกซึ้งที่สามารถสัมผัสได้ สะท้อนจากวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ความเป็นอยู่ ค่านิยม ทศนคติและความคิดความเชื่อของคนในชุมชน

3. หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมึนนโยบายการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปปฏิบัติ

1. การส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้นำเด็กเยาวชน และประชาชนทั่วไปให้มีความรู้ ความเข้าใจและให้เกิดความตระหนัก เกิดความรักและความหวงแหนในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์

2. การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ที่ทรงคุณค่าที่บรรพบุรุษแต่ละชนเผ่าได้สรรค์สร้างและสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ อาหาร การแต่งกาย ภาษา ความเชื่อ ความรู้และภูมิปัญญากลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณีเทศกาล ศาสนาพิธีกรรม และศิลปะการแสดงของชาติพันธุ์ในชุมชน เพื่อก่อให้เกิดการยกระดับการพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร

3. การเสริมสร้างกระบวนการจัดทำแผนนโยบาย และแผนยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดกำแพงเพชร โดยมีการจัดสรรงบประมาณ

จากหน่วยงานของรัฐในการสนับสนุนการดำเนินการจัดทำแผนนโยบาย แผนยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนเพื่อยกระดับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมในชุมชนสู่การพัฒนาการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมที่สร้างสรรค์ และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). *ชุมชนต้นแบบสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- ไทยโรจน์ พวงมณี และคณะ. (2564). แนวทางการอนุรักษ์และการพัฒนาต่อยอดศิลปวัฒนธรรมพื้นที่หมู่บ้านน้ำพร อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 13(2), 176-177.
- พระโกศล มณिरตนา และพระมหาสุตใจ ชยวุฑฒ. (2565). *การเสริมสร้างศักยภาพวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธตามแนวชายแดนจังหวัดเลย*. (รายงานการวิจัย). วิทยาลัยสงฆ์เลย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร. (2567). การพัฒนานวัตกรรมหลักสูตรท้องถิ่นมรดกวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์จังหวัดอุทัยธานี โดยใช้ชุมชนเป็นฐานสู่นวัตกรรมการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(4), 255-272.
- เยาวเรศ ภักดีจิตร และภริญา โพธิพิทักษ์. (2565). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 12(2), 106-121.
- สมบัติ นามบุรี และธิดิวิติ หมั่นมี. (2564). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่พิเศษวัฒนธรรมท้องถิ่นจังหวัดชัยภูมิ*. (รายงานการวิจัย). คณะสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สหัทยา วิเศษ และคณะ. (2563). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ของกลุ่มจังหวัดล้านนา*. (รายงานการวิจัย). วิทยาเขตพะเยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม. (2551). *คู่มือแนวทางการดำเนินงาน เรื่อง การปกป้องคุ้มครองภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุมินตรา สุวรรณภาศ. (2563). *คุณค่าภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์อิมปี: การวิเคราะห์และการพัฒนา*. (ดุขฎีนิพนธ์การศึกษาดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร.

อารดา พลอาษา. (2564). *การศึกษาองค์ความรู้ การอนุรักษ์ การส่งเสริมและการเพิ่มคุณค่าการท่องเที่ยวใหม่ทางกระรอกคู่ตีนแดง อำเภอนาโพธิ์ และอำเภอพุทไธสง จังหวัดบุรีรัมย์*. (รายงานการวิจัย). กรมส่งเสริมวัฒนธรรม : กระทรวงวัฒนธรรม.

โอกามา จำเภา และคณะ. (2561). *กระบวนการเป็นผู้นำแบบทางการและการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขา กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.